

Linnéuniversitetet

FÖRSKOLLÄRARPROGRAMMET

Hej, vilket kön vill du vara?

- Hur pedagoger bemöter och förhåller sig till flickor och pojkar i förskolan.

Rebecca Jeppsson och Lina Abrahamsson

**Självständigt arbete i
förskolepedagogisk arbete,
2FL01E, 15 hp**

Grundnivå

HT 2014

Handledare: Gunilla Gunnarsson

Examinator: Jan Herrmann

**Utbildningsvetenskap/didaktik
allmän**

Linnéuniversitetet

Institutionen för utbildningsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Förskolläraryrket

Titel: Hej, vilket kön vill du vara? - Hur pedagoger bemöter och förhåller sig till flickor och pojkar i förskolan.

Författare: Rebecca Jeppsson och Lina Abrahamsson

Handledare: Gunilla Gunnarsson

Sammanfattning

Studien behandlar hur begreppet genus uppfattas och uttrycks utifrån pedagogernas synvinkel, pedagogernas sätt att bemöta barnen, hur de formar lokalerna, vilket material som erbjuds och på vilket sätt det påverkar barnen utifrån ett genusperspektiv. Studien uppmärksammar även på vilket sätt pedagogerna arbetar för att uppfylla de önskemål de har för hur de vill att genus uttrycks i verksamheten. Metoden som används för studien är intervju med ljudinspelning och tretton respondenter har deltagit.

Studien visar att pedagogerna uppfattar genus som mer än hur man förhåller sig till könen. De uppfattar att begreppets innebörd även innefattar till exempel individens bakgrund, etnicitet och religion. De arbetar medvetet med att inte göra skillnad mellan könen, utan utgår istället från individens intressen och erfarenheter. Dock kan detta variera vid olika aktiviteter och situationer i förskolans vardag.

Majoriteten av de tillfrågade pedagogerna har en tanke för hur de väljer att forma lokalerna utifrån ett genusperspektiv. Pedagogerna anser att det finns genusifierat material men att detta inte behöver ha någon betydelse för vilka som väljer det. Det handlar om på vilket sätt pedagogerna presenterar det och samtalar om det med barnen.

Nyckelord: Förskola, genus, jämställdhet, miljö, förhållningssätt, kön, pedagog, barn

Eng: Hi, what sex would you like to be? - How teachers respond and relate to girls and boys in preschool.

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
2	BAKGRUND	6
2.1	Tidigare forskning	6
2.1.1	Pedagogers förhållningssätt utifrån begreppet genus.....	6
2.1.2	Pedagogernas formande av miljön utifrån begreppet genus	7
2.1.3	Materialens påverkan utifrån begreppet genus	8
2.2	Vad förskolans läroplan skriver om genus	8
2.3	Teoretiskt perspektiv	9
2.3.1	Genus som begrepp	9
3	SYFTE.....	11
4	METOD	12
4.1	Metodval	12
4.2	Urval	12
4.3	Genomförande	12
4.4	Etiska riktlinjer	13
4.5	Bearbetning av data	14
4.6	Metodkritik	14
5	RESULTAT OCH ANALYS	15
5.1	Hur pedagogernas förhållningssätt ser ut utifrån begreppet genus.....	15
5.1.1	Att erbjuda barnen möjligheter.....	15
5.1.1.1	Att utgå från individen.....	15
5.1.1.2	Att förhålla sig till pojkar och flickor	15
5.1.1.3	Presentera materialet	16
5.1.1.4	Vidga barns perspektiv	16
5.1.2	Att vara neutral i bemötandet	17
5.1.2.1	Neutral mot barnens yttre	17
5.1.2.2	Göra skillnad med rösten.....	18
5.1.2.3	Barn är barn	18
5.1.3	Att vara en förebild	18
5.1.4	Hur verksamma pedagoger ser på genus som begrepp	19
5.1.5	Att ge barnen frihet i leken.....	20
5.1.5.1	Hur pedagogerna styr gruppammansättningen	20
5.1.5.2	Begränsa leken	20
5.1.5.3	Finns där för barnen i leken.....	20
5.2	Utformandet av miljön och materialet utifrån begreppet genus	20
5.2.1	Att forma lokalerna utifrån genus	20
5.2.2	Att påverka med materialet	21
5.2.2.1	Hur materialet bjuder in barnen	21
5.2.2.2	Hur pedagogerna kan påverka med hjälp av materialet	22
6	DISKUSSION	23
6.1	Pedagogernas förhållningssätt	23
6.1.1	Genus har en stor innebörd	23
6.1.2	Ge alla barn samma förutsättningar	23
6.1.3	Ett jämställt och öppet klimat	23
6.1.4	Den söta flickan och den tuffa pojken.....	24
6.1.5	Skillnad i tillsägelser utifrån ett genusperspektiv	24
6.1.6	Det typiskt flickiga och pojkiga	24
6.1.7	Att dra alla över en kant	25
6.1.8	En god förebild.....	25

6.1.9 Finnas som stöd för barnen i leken	26
6.1.10 Öppna upp barnens livsvärld.....	26
6.1.10.1 Begränsa eller berika genom grupp sammansättning.....	26
6.2 Pedagogernas syn på miljön och förskolans material	27
6.2.1 Påverkan av rummets namn	27
6.2.2 Genusifierat material	27
6.2.3 Utforma miljön efter barnens intressen.....	28
6.3 Pedagogiska implikationer.....	28
7 REFERENSLISTA	29

1 INLEDNING

I dagens samhälle finns det förväntningar och normer för hur flickor och pojkar bör vara och bete sig. Bara genom att utgå från en persons biologiska kön skapas föreställningar om hur personen är och även hur han eller hon inte bör vara (Eidevald 2009). Dolk (2013) beskriver att för att uppfattas som normal måste man bete sig och klä sig utifrån de normer som finns i samhället, bryter du mot dessa normer kan du uppfattas som konstig och annorlunda.

I vårt uppdrag som blivande förskollärare ingår det att motverka traditionella könsmönster. Pojkar och flickor ska få samma möjlighet till lek och lärande utan att behöva bli utpekade som antingen det ena eller det andra (Skolverket 2010). Verksamheten ska inte påverkas av genus utan den ska utgå från individer.

Vi har lagt märke till att man ibland förhåller sig olika till pojkar och flickor även om medvetenheten att man inte bör göra det finns. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi stött på situationer mellan pedagoger och barn som väckt tankar inom detta område. Genusfrågan är en fråga som ligger i tiden. Det förs många genusdebatter om hur de vuxna bör bemöta pojkar och flickor i förskolan, detta är även något vi upplevt diskuteras mycket inom förskolan i sig.

Om pedagogerna i förskolan får en ökad medvetenhet om genus får de förhoppningsvis också verktygen för att kunna utveckla jämställdhetsarbetet bland barnen.

I vår studie vill vi undersöka pedagogernas förhållningssätt gentemot genus och hur de formar miljön utifrån deras genustänk. På så sätt belysa hur pedagogerna ute i verksamheten ser på genus. Genom att besöka flera olika förskolor i en kommun och få flera olika infallsvinklar vill vi skapa oss en uppfattning om hur pedagogerna ser på begreppet och arbetar utifrån detta.

2 BAKGRUND

I detta avsnitt behandlas tidigare forskning. De områden som tas upp är pedagogernas förhållningssätt utifrån begreppet genus och även pedagogernas formande av miljön och materialets påverkan utifrån begreppet genus. Bakgrunden behandlar även vad läroplanen för förskolan skriver om genus. Avslutningsvis presenteras vårt valda teoretiska perspektiv.

2.1 Tidigare forskning

Detta avsnitt behandlar tidigare forskning och behandlar pedagogernas förhållningssätt utifrån begreppet genus, pedagogernas formande av miljön utifrån begreppet genus och materialets påverkan utifrån begreppet genus.

2.1.1 Pedagogers förhållningssätt utifrån begreppet genus

Eidevald (2009) anser att man föds till ett kön och att man redan från födseln ses på olika vis. Redan på BB är man antingen en pojke eller en flicka och blir behandlad på det sätt som anses passa. Genom att behandla flickor och pojkar olika skapas normer för hur pojkar och flickor bör bete sig i sociala situationer. Tellgren (2004) belyser att det är i de sociala situationerna som lärande och normer överförs från de äldre till de yngre. Även om pedagoger i förskolan säkert inte vill göra skillnad på pojkar och flickor så sker det många gånger utan att man själv tänker på det. Skillnader på hur man behandlar flickor och pojkar kan uttryckas på många sätt och i många olika situationer i förskolan (a.a).

Eidevald (2009) beskriver att pojkar och flickor många gånger bemöts olika i liknande situationer. Springer pojkar runt är det mer accepterat än om det är en flicka som följer ett ”pojkgigt” sätt att leka. Detta eftersom flickor inte ”brukar” göra på det här sättet. Fast man tror sig vara medveten om att man inte ska göra skillnad på könen, så kan man i vissa situationer uttrycka sig i termer som att ”alla pojkar är inte alltid så stökiga” och ”alla flickor är inte alltid så lugna”, vilket enligt Eidevald (2009) visar att man har en stereotypisk bild inom sig om hur flickor och pojkar ska vara. Även Hellman (2010) beskriver den här stereotypiska bild genom ett exempel där två pojkar observeras. Pojkarna tar under observationen hand om ett yngre barn och samtalar om att de senare ska leka spiderman och monster. Det som observatören lägger vikt vid är att pojkarna senare ska leka en typisk ”pojkgig” lek men att de tar hand om ett yngre barn glöms bort och blir ”osynligt” för att det inte anses vara typiskt pojkgigt. Man ser det man förväntar sig av pojkar och flickor och det är lätt att missa vad som faktiskt sker i en situation eftersom man har förutfattade meningar om hur de båda könen ska vara. Observatören ser i detta fallet det han eller hon förväntar sig att se av pojkarna. Observatören har en föreställning om att pojkar inte är omhändertagande utan lägger endast märke till att pojkarna ska leka spiderman och monster detta gör att omhändertagandet av det yngre barnet döljs på grund av hans förväntningar(a.a).

Samma föreställningar utifrån samhället om hur ett kön bör vara och bete sig finns även för de vuxna. Det finns åsikter och förutfattade meningar om hur personalen bör vara och utföra sitt arbete på förskolan (Nordberg 2005). Likt det Hellman (2010) nämner om att det är svårt att se pojkar vara omhändertagande, kan det dras paralleller till vad Hjalmarsson (2009) beskriver om personalens föreställning kring män och kvinnor. Vilka arbetsuppgifter som är passande för respektive kön (a.a).

Män förväntas ofta tillföra något annat inom arbetet än vad kvinnor gör (Nordberg 2005).

Ibland lägger man, som Odenbring (2010) beskriver, mycket ansvar på flickorna i en förskolegrupp. De får sitta mellan pojkarna i till exempel samlingar för att fungera som osynliga stötdämpare annars blir pojkarna stökiga. Man tystar ofta ner pojkarna och frågar vad de ska göra efter samlingen medan flickorna förväntas att göra något lugnt. Det här arbetssättet kan även visas i matsituationer då platserna blandas upp av flickor för att inte borden ska bli renodlade pojkbord, då anser pedagogerna att det blir för stökigt. Flickor får ta rollen som ansvarstagare eftersom pedagogerna många gånger tycker att det lugnar ner tillvaron i barngruppen. Odenbring (2010) nämner att det beror på att flickor förväntas vara lugnare och mognare än pojkar. Även Eidevald (2009) beskriver att flickor många gånger förväntas vara mer flexibla och mogna än pojkar och bestraffas om de inte uppfyller dessa krav. Samtidigt ses ofta alla pojkar som aktiva, fysiska och våldsamma och behandlas och samtalas om som en egen grupp. Pojkarna och flickorna beskrivs alltså som lika utifrån de könsgrupper de ingår i även om de inom grupperna intar olika positioner utifrån sina personligheter (a.a). Hur pedagogerna utformar verksamheten i val av bland annat grupperingar och aktiviteter påverkar genusskapandet för barnen. Det pedagogerna planerar, utför, diskuterar och analyserar med barnen kan både vidga och begränsa dem i deras förhållningssätt kring genus (Hellman 2010).

Engdahl (2011) beskriver att även om de flesta av oss ser barn som egna sociala individer så är de ändå begränsade av hur mycket de egentligen kan förändra sin verklighet. Det gör att pedagoger och övrig personal i förskolan har mycket ansvar vad det gäller att vara förebilder för barnen. Barnen ser hur pedagogerna gör och beter sig och gör därefter likadant. Samma sak gäller med normer. Gör de vuxna mycket skillnad på pojkar och flickor kommer även barnen att se och göra skillnad. De vuxna har ett ansvar för att få pojkars och flickors livsvärld att bli så jämställd som möjligt (a.a). Det kan i vissa fall vara så att man som vuxen försöker kompensera och framställa egenskaper hos det ena könet som man "vet" att det andra redan besitter (Brunila & Edström 2013) Detta kan exempelvis vara att man har en förutfattad mening om att pojkar är mer aktiva än flickor och därför försöka påverka flickorna till att vara delaktiga i "vilda" lekar. På så sätt vill man som vuxen vidga barns könsroller och eller könsmonster (a.a).

Det är viktigt att man som förskollärare i förskolan tänker över sitt förhållningssätt och funderar på vad det är man egentligen vill lära barnen och vilka normer och värden man vill föra vidare till nästa generation (Engdahl 2011). Enligt Hellman (2010) är det viktigt för barnen att kunna identifiera sig med en vuxen person av samma kön. Därför ses bristen på män i förskolan som ett problem med tanke på att personalen på förskolor utgörs till största delen av kvinnor. Det finns därför få manliga förebilder som barnen kan likna sig vid.

2.1.2 Pedagogernas formande av miljön utifrån begreppet genus

Normer skapas inte enbart utifrån hur man tänker och talar utan det är även materiella ting som har en inverkan på genus (Eidevald 2009). Det som kan påverka är hur vi ser ut kroppsligt och hur vi klär oss, vilket materiel som finns på förskolan och hur man organiserar rummen (Hellman 2010).

Enligt Odenbring (2010) så har förskolans rum en gruppupprätthållande verkan för pojkar respektive flickor. Flickor dras till vissa delar av förskolan och pojkar till andra delar. På så sätt skapas en gräns mellan dessa båda könsgrupper.

Barnen agerar i det här fallen utifrån den kunskap de har om sin omvärld och placerar sig ofta i den delen av rummet där han eller hon uppfattar sig höra hemma, det vill säga med det egna könet (Odenbring 2010:30).

Eidevald (2009) skriver att pojkar ofta väljer större utrymmen till exempel lekhallen där de kan springa och utföra grovmotoriska lekar, medan flickor ofta väljer lekar av mer lugn karaktär.

Det här sättet att se på pojkars och flickors val av utrymmen motsäger dock Månsson (2000), som beskriver att även flickorna föredrar de rum med störst yta som är ämnade för mer grovmotoriska lekar framför exempelvis dockvrån. Men hon skriver vidare att flickorna oftast får tillgång till dessa utrymmen, exempelvis lekhallen den tid då pojkarna inte befinner sig där.

Genom att pedagogerna väljer att ha rum med namn som dockvrå och byggrum får det konsekvensen att barnen känner av vad som är rätt för en flicka respektive pojke att leka. De känner av vilket rum som tillhör deras ”grupp” (Odenbring 2010). Det här menar Månsson (2000) skapas genom pedagogernas könskulturella föreställningar, där tanken många gånger är att det ska finnas till exempel en dockvrå för rollekar och en bygghörna för konstruktion.

Samtidigt betonar Månsson (2000) att det inte enbart är den fysiska miljön och det materiella som påverkar gruppindelningen som sker. Det har också att göra med vilka som befinner sig där för tillfället och vad man sägs och görs. Allt det här i ett sammanhang är enligt Månsson (2000) det som skapar grupper och relationer.

2.1.3 Materialens påverkan utifrån begreppet genus

Även leksaker i sig har en stor inverkan på barnens uppfattning om vad som är manligt respektive kvinnligt (Eidevald 2009). Leksaker är ofta väldigt utmärkande antingen flickiga eller pojkiga och drar till sig det könet de är ämnade för, till exempel så ses tekniska leksaker ofta som pojkleksaker. Det här har en inverkan på normen för vilka yrken som passar vilket kön (a.a).

Färger är det som främst genusifierar ett material, det ligger mer vikt i vad en leksak har för färg än vad den föreställer (Hellman 2010). Flickor dras till de ”flickiga” färgerna mer än vad det är för sorts leksak, samma gäller pojkarna. Ett exempel kan vara att om man har en låda med bilar väljer flickor i störst utsträckning den bil med en kvinnligt kodad färg (a.a).

2.2 Vad förskolans läroplan skriver om genus

Den reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket 2010) är ett styrdokument som pedagogerna har i uppdrag att följa. Styrdokumentet behandlar jämställdhetsfrågan på följande sätt:

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen (Skolverket 2010:4).

När det gäller genusfrågan i samhället kan man dra paralleller till hur den reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket 2010) behandlar jämställdhet.

Inget barn ska i förskolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling (Skolverket 2010:4).

I läroplanen för förskolan (Skolverket 2010) beskrivs det att barnen lär sig etiska värden och normer genom de upplevelser som de har varit med om. Detta gör också att de vuxna är viktiga förebilder för barnen när det gäller att skapa förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i dagens demokratiska samhälle.

2.3 Teoretiskt perspektiv

I vår studie utgår vi ifrån ett sociokulturellt genusperspektiv. Det här innebär att vi studerar kommunikationen och samspelet mellan pedagoger och barn utifrån hur könet påverkar det bemötandet som sker (jfr. Hedlin 2010). Det är enligt ett sociokulturellt sätt att se mellan två individers språk (främst det verbala) som en kulturs eller ett samhälles sätt att se på saker överförs, man byter erfarenheter och tankar och på så sätt utvecklas man och formar sitt tänkande tillsammans med andra (Lundgren, Säljö och Liberg 2010). Dock spelar det en betydande roll vad man tidigare varit med om. Tidigare erfarenheter ligger till grund för hur vi tänker och agerar och bör finnas i åtanke (Tellgren 2004; Nordin-Hultman 2011). Det verbala språket hjälper oss att hantera omgivningen där vi med hjälp av ord kan förklara och försvara våra tankar och också förstå andras tankar genom att tolka deras uttryck (Hwang & Nilsson 2011). Författarna nämner vidare att det var Vygotskij som utvecklade det sociokulturella perspektivet. Vygotskij var en stark pionjär inom detta området lägger vikt på att man som pedagog och även förälder är en stark ”skapare” av barn, en förebild. Det är därför viktigt att man själv gör det man vill att barnen ska göra, både verbalt och kroppsligt. Barnen tar efter oss i sociala sammanhang (Hwang & Nilsson 2011; Phillips & Soltis 2010).

2.3.1 Genus som begrepp

Definitionen av begreppet genus kan härledas till latin. Där betyder ordet *genus* sort eller slag och innebär hur vi kulturellt och socialt sorterar människor. Begreppet genus är inte detsamma som kön. Kön är biologiskt medan genus är socialt, och kan därmed förändras över tid (Eidevald 2009). Butler (2006) däremot anser att genus och biologiskt kön är varandras förutsättningar, de skapar varandra och kan därför inte skiljas åt. Normer om könsskillnad utgår inte enbart från det sociala genustänket utan även från biologiskt kön. Butler (1990) anser att dessa två begrepp, kön och genus, hör ihop. Man föds med ett kön och följer sedan normerna för hur det ”ska vara”, man känner igen sig i andra människor och efterliknar dessa för att skapa sig själv (Hellman 2010). Arvidson (2014) anser att genus påverkas inte enbart av kön utan även av faktorer som klass och etnicitet. Enligt Eidevald (2009) gör det att begreppet inte har någon speciell definition utan är ständigt föränderligt med tanke på att det debatteras och tolkas olika. Normer och värden förändras genom den interaktion man har till andra människor och de erfarenheter man bär med sig (Engdahl 2011).

Genom att vi i samhället skapar olika könsmönster utifrån våra sociala relationer och våra handlingar skapas normer som vi följer och lever efter, vilket gör att det finns skillnader för vad samhället ser som manligt och kvinnligt (Odenbring 2010). Dessa skillnader kan vara vilka arbetsuppgifter du utför, kroppsrörelser, egenskaper man

besitter men även färger, platser och materiella ting. Denna form av kodning beskriver Hedlin (2010) som genusifiering. Dessa skillnader är individuella och skapas genom den uppväxt vi själva haft och det vi varit med om (Engdahl 2011). I olikheterna skapas makt och hierarkier där manligt i många kulturer ses som överordnat det kvinnligt (Johansson 2008).

Det är på grund av människors syn på genus som människor bemöter varandra olika, ser man inte på flickor, pojkar och andra kulturer på samma sätt bemöter vi dem inte heller jämlikt (Eidevald 2009).

3

SYFTE

Syftet med studien är att belysa hur begreppet genus uppfattas och uttrycks i förskolan utifrån pedagogernas förhållningssätt, pedagogerna syn på vad genus är och hur de arbetar för att uppfylla önskemålen för hur de vill att genus uttrycks i verksamhetens vardag, samt hur miljön och materialet utformas utefter deras syn på begreppet genus.

För att finna ett resultat med vår studie har vi använt oss av följande frågeställningar:

- ▲ Hur ser pedagogernas förhållningssätt ut utifrån begreppet genus?
- ▲ Vad har pedagogerna för syn på utformandet av miljön och materialet utifrån begreppet genus?

4 METOD

I detta kapitel redovisas vårt val av metod och hur vi gått till väga. Vi beskriver hur vi gjorde vårt urval av undersökningsgrupp samt hur insamlingen av data genomfördes. Här presenteras också bearbetning av data och etiska principer.

4.1 Metodval

Med tanke på att våra frågeställningar krävde mer utförliga svar valde vi att använda oss av intervju som vårt metodval. Enligt Denscombe (2010) ger intervjuer en större inblick i respondentens uppfattningar, åsikter, erfarenheter och känslor vilket enkäter inte i samma utsträckning gör. Vi använder oss av vad Kihlström (2007) benämner som en kvalitativ intervju. Med en kvalitativ intervju menas att man intervjuar respondenten på ett sätt som kan likna ett vardagligt samtal men samtidigt har ett bestämt fokus. Genom att vi har förberett intervjufrågor så är det vi som bestämmer riktningen och håller oss till syftet med intervjun. Vid en kvalitativ intervju är det viktigt att inte ställa ledande frågor detta är något vi har haft i åtanke när vi har formulerat våra frågeställningar (se bilaga nr 1). Kihlström (2007) skriver att det är viktigt att inte blanda in sitt eget tyckande i intervjun eftersom man då kan tolka respondentens svar fel. Vi har tagit hänsyn till detta och försökt bortse vår egen förförståelse i ämnet.

4.2 Urval

Av praktiska själv valde vi att hålla oss inom en kommun och endast intervju en pedagog från varje förskola eftersom vi såg en risk med att få liknande svar från förskollärare från samma förskola. Vi kände på oss att alla inte skulle vara tillgängliga vilket visade sig vara sant. Dock var tanken att få ihop tretton respondenter utav de tjugosex tillfrågade vilket ger oss hälften av populationen av förskolor i kommunen, det var också så utfallet blev. Vi höll oss samtidigt inom en ram, inom kommunen och endast en respondent från varje förskola. Vi har följande faktorer i vårt urval: läge, centrala förskolor kontra förskolor på landsbygden, förskolor med pedagogisk inriktning, i vårt fall Waldorf kontra kommunala förskolor men även en privat. Vi har även med äldre och mer nybyggda förskolor. Vårt urval blir därför stratifierat.

”Stratifierat urval är en blandning mellan slumpmässigt urval och urval med utgångspunkt i bestämda egenskaper eller avsikter” (Denscombe 2010:34).

Vårt urvalsantal är relativt högt vilket är ett medvetet val. Detta på grund av att vi ville ha ett så varierat resultat och så många olika infallsvinklar som möjligt (Denscombe 2010; Lantz 2013).

4.3 Genomförande

Vi startade vår undersökning med att ta reda på hur många förskolor det fanns i den valda kommunen. Några av förskolorna har samma förskolechef vilket vi noga höll reda på när vi skickade ut våra mail, detta på grund av att det annars inte skulle ge ett professionellt intryck om vi av misstag skickat dubbelt. I mailet gav vi förfrågan om att få intervju en pedagog från varje förskola och förklarade också vad intervjun skulle behandla. Dock skickade vi inte med intervjufrågorna. Detta var ett medvetet val eftersom vi var ute efter spontana svar från våra respondenter. En del av mailen vi fick tillbaka från förskolecheferna innehöll kontaktuppgifter till de personer som

ville ställa upp på en intervju. Vi kontaktade dessa och bokade in tid för intervju. Av de tjugosex tillfrågade förskolorna var det endast tio förskolor som visade intresse av att bli intervjuade. Eftersom vi i förväg bestämt oss för att intervju tre-trettio pedagoger tog vi kontakt via telefon med tre förskolor som vi saknade svar av tills vi hade fått ihop tretton respondenter. Vi bokade medvetet in intervjuerna två veckor framåt för att få två fria veckor att kunna förbereda oss för intervjun. Vi bearbetade litteratur och vetenskapliga artiklar för att få fram lämpliga intervjufrågor.

Vi valde att ta oss till förskolorna på egen hand för att det skulle bli så lite besvär för respondenterna som möjligt. Väl på plats hade respondenterna ett uttänkt rum där intervjun skulle ske. Vi hade delat upp intervjuerna så att vi varannan gång ansvarade för att ställa frågorna. Den av oss som lyssnade kompletterade med frågor vid behov. I början av intervjun gick vi igenom de forskningsetiska principerna (se 4.5 Etiska riktlinjer). Vi höll i en semistrukturerad intervju vilket innebär att vi hade färdiga frågor som skulle besvaras men vi var flexibla med i vilken ordningsföljden vi ställde dem (jfr. Denscombe 2010). De frågor vi hade formulerat anser vi vara så kallade ”öppna frågor”. Den här typen av frågor förklarar Kihlström (2007) som frågor som innehåller en svag struktur. Frågorna kan även utveckla följdfrågor beroende på vad respondenten ger för svar. Detta gör att man kan få djupare och mer kvalitativa svar eftersom man är följsam för vad respondenten har att säga (Kihlström 2007). Vi hade även formulerat uppvärmningsfrågor (se bilaga nr 1) för att få en uppfattning om respondenten men även för att göra den intervjuade lite mer avslappnad. Detta sätt att starta en kvalitativ intervju anser Kihlström (2007) är av fördel för att få ut så mycket som möjligt av kommande frågor. Vi frågade våra respondenter om de gav oss tillåtelse av spela in intervjun, vilket alla godkände. Vi använde oss av mobiltelefon för inspelning av data. Intervjuerna tog tio till femton minuter.

4.4 Etiska riktlinjer

Under våra intervjuer använde vi oss av de forskningsetiska principerna utifrån Vetenskapsrådet (2011).

⤴ Informationskravet

Här informerar vi om syftet med vår undersökning samt på vilket sätt personen kommer att medverka.

⤴ Samtyckeskravet

Vi berättar även att deltagandet är frivilligt och att hon eller han när som helst får avbryta intervjun om det inte känns bra.

⤴ Konfidentialitetskravet

Personuppgifter kommer att förvaras av oss och obehöriga kommer inte att kunna ta del av dem. Vi förklarade även att namn på personen inte kommer att användas.

⤴ Nyttjandekravet

Vi förklarade för den berörda personen att hennes eller hans uppgifter inte kommer att användas i annat syfte än det är ämnade för, alltså vår undersökning (jfr. Vetenskapsrådet 2011).

4.5 Bearbetning av data

Vi påbörjade vår bearbetning av data genom att vi efter varannan intervju transkriberade det insamlade materialet från mobiltelefonen. Vi transkriberade våra

intervjuer rakt av för att få det så korrekt utifrån respondentens svar som möjligt. Vår uppfattning är att om man tar bort småord så blir det redan där en tolkning, vilket vi i vår studie i största utsträckning försöker undvika.

Efter att vi transkriberat färdigt alla intervjuerna skrev vi ut dem och färgkodade texten efter studiens syftesfrågor, sedan skedde vidare kategorisering för att finna specifika teman i vart insamlade material. Vi bearbetade svaren genom att sammanställa vad de intervjuade svarat och skrev sedan om den till en egen text som vi också stärkte med citat. Enligt Kihlström (2007) ökar trovärdigheten av resultatet om man stärker med citat. Vi har även då vi bearbetat vårt material sett till att vi fått svar på våra syftesfrågor (jfr. Kihlström 2007).

4.6 Metodkritik

Vi anser att vår valda metod är ändamålsenlig. Med tanke på att våra frågor krävde mer utförliga svar var intervju den metod som enligt oss gav de mest personliga svaren från respondenterna. Denscombe (2010) anser att intervju är en lämplig metod att använda sig av för att få just djupgående och detaljerad data. En svårighet vi ser med att använda denna metoden är att man inte kan bortse sina egna värderingar, vilket kan göra att man tolkar respondentens svar fel (jfr. Kihlström 2007).

Att ha ont om tid för intervjun anser Kihlström (2007) vara en negativ faktor det gör att respondenten kan skynda på svaren och intervjuaren kan bli distraherad och inte uppmärksammar svaren ordentligt. Med tanke på att vi var ute i god tid att planera intervjuerna med respondenterna hade de möjlighet att planera in ett bra tillfälle. Genom att vi uppgav ett längre tidsutrymme än vad vi trodde att intervjun skulle kräva, behövde vi inte stressa oss igenom intervjun. Kihlström (2007) nämner att det är viktigt att ge respondenten tid att kunna besvara frågan. Detta blev en svårighet för oss. Vi kände oss i vissa fall stressade när det blev tyst vilket gjorde att vi omedveten gjorde saker som kan ses som påskyndande av respondenten, dock tror vi inte att det hade någon betydelse för hur frågorna besvarades.

En nackdel med att endast använda intervju som metod kan vara att respondentens svar anpassas till det hon eller han tror är det "rätta" svaret. (Denscombe 2010; Kihlström 2007). Detta är ingenting vi i nuläget vet men genom att göra observationer skulle man kunna se om handling stämmer överens med hur de uttryckte sig i frågeställningarna. Enligt Kihlström (2007) är observationer ett bra komplement till intervju för att se hur teori och praktik hör ihop.

När det gäller tekniska hjälpmedel nämner Denscombe (2010) att det är viktigt att kolla så att allt fungerar annars kan det vara distraherande för intervjuaren och ett orosmoment för att insamlad data ska försvinna. Detta var något vi tänkte på redan från början för att inte behöva fokusera mer på det tekniska än på själva intervjun. Vi såg till att mobiltelefonen alltid var laddad och använde oss av den telefon som hade mest minne (jfr. Denscombe 2010).

5 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel presenteras studiens resultat enligt följande rubriker: att erbjuda barnen möjligheter, att vara neutral i bemötandet, att vara en förebild, att förhålla sig till begreppet genus, att ge barnen frihet i leken, att forma lokalerna utifrån genus, att påverka med materialet. Dessa har delats upp i underrubriker för att göra materialet mer överskådligt.

5.1 Hur pedagogernas förhållningssätt ser ut utifrån begreppet genus

Under denna rubrik presenteras vårt bearbetade resultat med utgångspunkt i pedagogernas förhållningssätt.

5.1.1 Att erbjuda barnen möjligheter

Här presenteras respondenternas olika strategier för att erbjuda barn möjligheter i verksamheten.

5.1.1.1 Att utgå från individen

Ett flertal av våra respondenter poängterade hur viktigt det är att utifrån ett genusperspektiv ge alla barnen samma förutsättningar, detta för att få det så jämställt som möjligt i verksamheten. Man utgår inte från barnets kön utan från individen och vad den är intresserad av även vilket behov och stöd barnet behöver.

Det beror nog inte på könet där utan på vilken barngrupp man har. Det är i deras utveckling de ibland behöver mer stöttning för att kunna fungera bra tillsammans och utveckla sig själv och som i grupp.

Att alla barn får vara som de vill vara, att man liksom inte dömer någon. Utan att man försöker utgå från varje barn där de befinner sig.

Men en pedagog nämner att det inte är något hon tänkt på utifrån ett genusperspektiv. För henne har det mer varit en självklarhet att inte se skillnad på barnen utan alla ska få samma förutsättningar.

Det har jag aldrig tänkt på faktiskt... alltså för mig är det ju ett barn. Är man en pojke som vill leka med något som uppfattas "flickigt" så spelar det ingen roll liksom. Att man erbjuder alla barn samma saker utifrån intresse istället.

5.1.1.2 Att förhålla sig till pojkar och flickor

Ett flertal pedagoger anser att de utgår från individen då de samspelar med barnen. Dock finns det situationer där man skiljer på pojkar och flickor och grupperar dem utifrån könet.

Situationer som när man ska gå ut vill pojkarna tävla om vem som kommer ut först och att man då i sådana situationer släpper fram flickorna.

[...] men sen, som vi sa innan att pojkarna behöver ju kanske mer samtalsutrymme. Att man tänker på det när man sitter ner med mindre samlingar.

När jag började här var det väldigt många pojkar och det var en ganska aktiv grupp där kände jag att pojkarna fick mycket negativt sedan vad det bottnar i vet jag inte riktigt. Alltså det kan likaväl varit många flickor också men det var stökigt och jag fick förklaringen att det var för att det var så många pojkar.

En annan pedagog nämner också att samhället har en syn som innebär att pojkar ska vara hårda. Hon beskriver vad som kan hända och hur hon försöker motverka detta.

Sen är man väldigt mjuk mot pojkarna att de inte får gråta eller vara svaga. De hetsas att bli sådana tuffingar. Här jobbar vi med befolkningen innan de blivit kriminella eller våldtäktsmän, alltså den manliga sidan då. Såklart blir inte alla det.

5.1.1.3 Presentera materialet

En förskola hade reagerat över alla kvinnliga barbie dockor och köpte därför hem manliga barbie dockor för att uppmuntra pojkarna att leka med en annars flickigt kodad lek. En annan pedagog nämnde att det inte har med vad det är för material att göra utan hur man presenterar materialet för barnen.

Men det betyder inte att vi skippar visst material. Vi har hockeyspel inne på vår avdelning, för det handlar om mitt förhållningssätt, hur jag erbjuder materialet. Vi har barbie dockor vilket också kan ses som väldigt ovanligt, men det blir inte konstigt för vi har presenterat det på ett sådant sätt så hos oss leker alla med barbie dockorna. Pojkarna väljer det.

Vi är så medvetna med hur vi presenterar sakerna. Nu har vi ett fotbollsnät på gården och vi spelar jättemycket med tjejerna. Vi bjuder i dem.

Det kan också handla om att presentera materialet som redan finns i verksamheten. En pedagog förklarar att hon inte lägger så stor vikt vid vad det är för material hon presenterar utan att det ska finnas nära till hands.

Vi erbjuder barnen det vi sitter närmst. Om jag sitter med en grupp barn och har bilbanan närmst så är det det jag erbjuder sitter jag närmst dockorna eller köket så är det det vi leker med.

5.1.1.4 Vidga barns perspektiv

En respondent har tagit upp att man kan erbjuda barnen saker genom att ställa mer öppna frågor. Men med det menas inte att man exempelvis ska ställa frågan till flickorna om de vill leka med bilar bara för att jämna ut dessa gränser utan att man istället säger påståenden som:

Du är ju mamma varje gång, ingen annan som vill vara det kanske?

Respondenten poängterade även att dessa öppna frågor inte ska rikta sig mot det andra könet utan att det är fritt för alla att vara den rollen.

Ett annat sätt att vidga barns genusperspektiv kan enligt en annan pedagog vara genom diskussion. Likt det sociokulturella perspektivet anser pedagogen att man lär i sociala sammanhang och verbalt tal (Lundgren mfl. 2010).

Igår läste vi en bok och då sa de att det var en pojke och då blev det diskussion om hur kan du se att det är en pojke i boken liksom? Ja men han har ju kort hår. Men kan inte flickor ha det? Då började de diskutera, vi har ju en pojke på avdelningen som har långt hår och för vissa barn var det konstigt för kan han verkligen ha långt hår.

En annan respondent beskriver hur han försöker sudda ut gränserna mellan könen genom att utmana barns tankar. Man ifrågasätter de normer som finns för att vidga barnens perspektiv.

Barnen säger att de ska vara en mamma, pappa, storebror och lillasyster och då försöker vi komma med att man kan ju vara två mammor, man kanske bråkar om vem som ska vara mamma. Det har vi pratat om ganska mycket så det kommer ju ibland barn som säger, senast igår, man kan ju vara två pojkar som bor tillsammans och som kan vara kära i varandra. Vi har ju nämnt det några gånger så det har liksom fastnat. Först var det – Nej det går ju inte! –. Första gången jag skulle vara mamma så – Nej det kan du ju inte vara – – jo det kan jag väl visst jag har ju aldrig varit mamma –. Vi säger också att flickor kan vara lillebror eller storebror. Sen är det ju ett resultat när barnen själva tar upp det och säger att det är okej att två av samma kön kan bo ihop och vara kära.

En pedagog berättade att under dagliga samtal med barnen pratar de mycket om vad mamma och pappa gör hemma, det vardagliga. Pedagogen nämnde att hon vid ett tillfälle berättat för barnen att hon tycker det är roligt att spela fotboll vilket några pojkar reagerade på och sa att ”det kunde väl inte du göra?” Pedagogen tolkade det som att det uttryckte sig så för att hon är kvinna.

5.1.2 Att vara neutral i bemötandet

Nedan följer flera av pedagogernas aspekter om hur man förhåller sig neutralt mot barnen.

5.1.2.1 Neutral mot barnens yttre

En pedagog beskrev att det är viktigt att ha ett neutralt förhållningssätt till det genusifierade materialet på förskolan för att det inte ska uppfattas som konstigt om pojkar exempelvis har på sig prinsessklänning.

För några år sedan så hade jag prinsessklänningar, då hade jag faktiskt ett gäng pojkar som tog på sig dessa och snurrade varje dag. Det blev en sådan stämning att det var ingen som fnissade.

En annan pedagog tog upp lämnningen som ett tillfälle att vara medveten över den neutrala könsroll som ska genomsyra verksamheten. Genom att pedagogen hälsar på barnen med namn och medvetet väljer att inte kommentera kläderna skapas ett neutralt bemötande. Fast pedagogen erkände också att ibland kan man komma på sig själv att göra detta ändå. Detta sker främst i situationer där barnet själv söker den bekräftelsen, då är det lätt att dessa uttrycken bara kommer. Det här nämnde ett flertal pedagoger som beskrev att man uttrycker sig i termer som ”åh, vilken fin tröja”, ”oj, den var cool”.

Jag försöker faktisk tänka på att inte göra det men det är ju också enkelt att man hamnar i det här med kläder, söt, häftig. Jag tror att man liksom inte tänker på det att det går per automatik.

Att benämna ”vilka fina färger” ansåg en av pedagogerna vara neutralt. En av pedagogerna beskrev att hon försöker neutralisera barnens genusifierade påståenden.

När vi sitter här tillsammans kan det komma påståenden att inte killar kan ha en viss färg, då lägger jag mig alltid i och försöker ta det från det positiva hållet, tänk vad bra att alla kan tycka om alla färger. Och då är de ju med på det. Eller att det bara är mammor som lagar kläder när de går sönder. Massor sånt som kommer från barnen som jag på deras nivå försöker prata om.

5.1.2.2 Göra skillnad med rösten

I en av intervjuerna togs det upp att även tillsägelser är det moment där man kan komma på sig själv att göra skillnad på pojkar och flickor. Ett exempel som kom fram i intervjun var ett tillfälle där barnen lekte med pinnar på gården fast det inte är tillåtet. Pedagogen märkte i sitt tonfall att hon är mycket mjukare mot den flickan som var med i leken än mot pojkarna vid tillsägelsen.

Jag tänkte på det häromdagen när det var några pojkar som viftade med pinnar. Vi har som gemensam regel här på förskolan att pinnar använder man i skogen, det är så lätt att det blir olyckor. Så jag gick fram till dem och sa att det vet ni att vi inte använder. Då kom det en liten tjej som stod och viftade lite och då märkte jag direkt att jag var mjukare mot henne och förklarade att det vet du ju att det har vi inte här på gården.

Pedagogen funderade sedan på varför hon agerade som hon gjorde. Hon ställde sig frågan om det hade med könet att göra eller om det fanns någon annan faktor.

Det kanske kan ha att göra med att flickan kanske inte brukar använda det men pojkarna har man sagt till tio gånger innan.

En pedagog nämnde att hon inte tror att hon gör skillnad i sitt röstläge, utan hon är uppmärksam på hur hon tilltalar barnen.

Jag hoppas ju inte att jag bemöter barn olika, jag tror mig själv inte göra det i alla fall. Jag tror jag möter alla barnen lika även med rösten. Hur jag använder rösten, försöka tänka på mitt tonläge.

5.1.2.3 Barn är barn

Det var en pedagog som nämnde att barnen blir könsneutrala i sin lek för att de leker utifrån sin fantasi. Denna pedagog sa också att hon blivit mer vaken kring ämnet genus sedan de blev så uppmärksammat av samhället. Hon beskrev att det är barn hon jobbar med och inte pojkar och flickor. Detta gjorde att hon blir neutral i sitt bemötande och att barnen får vara hur dem vill.

Jag skulle inte vilja träna flickor till att vara vildare rent sådär som någon genuspedagog höll på, utan jag tar det mjukare i stunden.

Pedagogen sa också att hon ansträngde sig för att gulla mer med pojkarna, de som behövde det. Hon ville på det sättet skapa en mjukare atmosfär hos pojkarna.

5.1.3 Att vara en förebild

En manlig respondent i vår studie hade funderat mycket över sin roll inom ett kvinnodominerat yrke. Han kände att han har ett stort ansvar för att visa hur en manlig förebild ska vara. Han tog upp att han gärna visar när han gör ”kvinnliga” sysslor så som att laga mat, torka bord och duka fram. Detta är sysslor som män inte gör i alla hem, därför är det för honom viktigt att visa det för barnen i förskolan.

Det kan också vara lite förutfattade meningar från andra kulturer det är ju oftast kvinnorna som gör de sysslorna hemma mer än vad det kanske är i Sverige.

Pedagogen tog upp att vi är duktiga på olika saker och att det handlar om det intresset man har för något. Därför är det viktigt att vara tydlig med detta för barnen så att de inte uppfattar vissa saker som manligt och kvinnligt. Han förklarar att det för den sakens skull inte handlar om vilket kön pedagogerna har utan på de olikheter vi

besitter. Han antyder att för att förskolan ska bli jämställd behöver man inte jämna ut det med fler män utan det är personernas personligheter som är det väsentliga.

Så fler män i förskolan behövs eller fler olikheter. Man kanske inte behöver vara olika kön men flera olika personligheter.

En annan pedagog antyder att det är allt de vuxna i förskolan gör som skapar den förebild de ska vara för barnen. Likt det sociokulturella perspektivet tar barnen efter de vuxnas handlingar och det de uttrycker sig med (Engdahl 2011).

Det ska vara ett förhållningssätt från pedagog till barn. Det ska överföras på barnen så att barnen lär sig det förhållningssättet mellan varandra.

5.1.4 Hur verksamma pedagoger ser på genus som begrepp

Majoriteten ansåg att begreppet genus inte endast handlar om kön. Utan om att behandla alla lika oavsett kön, ålder, etnicitet med mera.

Det är väl att man behandlar alla lika tycker jag oavsett kön, ålder, ursprung. Det är ett ganska stort begrepp. Men för mig är det väl det att man inte utgår från könet utan individen.

Det innefattar kränkningar, likabehandling och jämställdhet. Bemötande är det mycket och hur man själv förhåller sig. Att vi bemöter pojkar och flickor jämställt. Att båda könen har tillträde till varandras världar.

En pedagog beskrev att man alltid har ”genusglasögonen” på sig och det bidrar med att alla är där på samma villkor. Detta är inarbetat. En annan var inne på samma spår och säger att det är något som finns i oss naturligt. En besvarade denna frågan genom att uttrycka sig med att genus är något som ska genomsyra hela verksamheten. Hon nämner att genus är ett förhållningssätt till människor.

Genus tycker jag egentligen är ett förhållningssätt, hur man besvarar barn. Besvarar dem lika. Inte så mycket vad det leker med, utan vad man erbjuder och hur man förhåller sig till barnen. Hur man samtalar till barnen är det viktigaste.

En pedagog beskrev genus utifrån hur samhället och dess normer och värderingar formar oss till den vi är.

Klädaffärer påverkar. Det är så givet från samhället. Alla är ju offer för normerna i samhället.

En annan pedagog nämner hur genusmedvetet samhället var på sjuttioalet. Numera blir det klyftor mellan pojkar och flickor eftersom samhället påverkar oss att införskaffa vissa saker till pojkar och vissa till flickor.

Man ser mycket mera uppdelat flick och pojk nu än vad det var då. Det märker man på kläder, stövlar och kängor. Förr hade alla barn samma sort, nu är det flickstövlar och pojkstövlar, likadant med regnkläder. Det är mer uppdelat samtidigt som det har blivit mer aktuellt. Det motsäger varandra. Det har ju med vårt konsumtionssamhälle att göra. De vill ju att vi ska köpa speciella cyklar till pojkar och speciella till flickor. Då säljer de ju mer samtidigt som vi inte vill göra flick och pojksaker. Det går inte riktigt i linje alltihop.

Hon förklarade att själva ordet genus för henne betyder könstillhörighet. Sen att det är mycket som hänger ihop med det.

5.1.5 Att ge barnen frihet i leken

Detta avsnitt behandlar hur pedagogerna styr leken genom grupp sammansättningar, begränsningar men även hur de stöttar barnen.

5.1.5.1 Hur pedagogerna styr grupp sammansättningen

En av respondenterna nämnde att barnens lek ska ske naturligt. Man ska inte ”knuffa in” en pojke i flickornas lek bara för att det ska vara blandat. Detta motsäger vad en annan pedagog beskrev. Hon förklarar att de styr leken genom att de delat in barnen i olika grupper, pojkar och flickor.

Jag tycker att vi uppmuntrar barnen att leka pojkar och flickor genom att vi delar in dem i grupper där man ”tvingar dem” att leka blandat. Ibland är vi pojke och flicka när vi går iväg någonstans.

5.1.5.2 Begränsa leken

En pedagog nämner att hon oftast håller mer koll på pojkarna i deras stökiga lek. Enligt henne klarade sig flickorna bäst själva. En pedagog tänkte i samma banor när det gäller pojkars och flickors lek men uttrycker sig med att sedan hon blev medveten har hon blivit mer tillåtande mot pojkar.

Jag förstår nog inte många gånger varför han leker just så, för mig blir det mer spring. Men sen man blev medveten så tillåter man mer. Jag har ju aldrig lekt de lekar som pojkar gör. Där tror jag också barnen begränsas, främst pojkarna för att vi kvinnor inte kan deras lekar.

Att man ger pojkar mindre frihet i leken än flickor var det ett flertal pedagoger som nämnde men det finns även de som sade att det var tvärt om, att flickorna tog störst plats och därför blev det dem man begränsade mest i den fria leken.

Många säger ju att pojkar leker mycket mer högljutt men vi kan tycka ibland att flickorna kan ta över leken från killarna. Här leker de ganska mycket tillsammans det kanske påverkar.

5.1.5.3 Finnas där för barnen i leken

Barn kan enligt en pedagog fastna i ett sorts lekmönster. Pedagogen beskriver utifrån ett genusperspektiv att det är viktigt att stötta barnen i leken för att de ska våga utforska nya aktiviteter som de annars inte skulle funnit på annat sätt.

Sen kan man ju tänka på att vissa barn håller sig till det lite mjuka aktiviteterna och då att man får hjälpa dem att hitta det lite mer fysiska. Det kanske inte vågar och också tvärt om, de fysiska barnen som arbetar med sin kropp och är aktiva att de ska hitta det mjukare och lugnare så att de få se vad det är och vågar sig in i den världen.

5.2 Utformandet av miljön och materialet utifrån begreppet genus

5.2.1 Att forma lokalerna utifrån genus

Majoriteten av pedagogerna hade en tanke med hur det valde att utforma sin miljö utifrån ett genusperspektiv. Två av våra tretton respondenter ansåg att de inte hade något speciellt genustänk när de format miljön på avdelningen.

Vi har ett legorum, ett bilrum och ett köksrum. Jag vet inte varför, jag tror bara det har hängt med.

De som uttryckt sig med att de hade en tanke på hur de formar miljön lägger vikt på hur man benämmer rummens namn. Dockvrån som det har kallats genom tiderna nämns många gånger men numera har det bytt namn till exempelvis lägenheten. Detta för att få in fler pojkar i det rummet. En annan pedagog anser att namnen på rummet inte har någon stor betydelse utan det är arbetet i helhet som skapar förutsättningarna för barns lek.

På flera ställen ser man det här, att det inte får hela dockvrån. Det ska heta lägenheten. Helt plötsligt blir det sådan stor betydelse för vad man kallar de olika ställena, men ändå funkar det likadant. Man kanske behöver gå in och granska sitt arbete, mer än just vad man sätter för ord på saker.

En pedagog nämner att de valt att kalla det för familjerummet, i samma rum finns även bygg och djur.

Vi har en liten hörna där det är familjelekar. Men vi kallar inte det dockhörnan utan familjerummet. Den har vi ju i samma rum bygg och så precis bredvid alla djur och så, så lekarna kan mötas.

De beskrev också att de hade en föränderlig miljö som de utformat efter barnens intresse och att de gjort rum i rummen, även där för att blanda flickor och pojkar.

Vi har haft affär här inne för att barnen ville det, där lekte de tillsammans. Nu denna barngrupp har inte lekt så mycket med den. Så då har vi tagit bort den.

Två platser som respondenterna ansåg vara neutrala var främst utemiljön och även skaparrummet.

På vår förskola är vi ute väldigt mycket och då är det miljön ute på gården där barnen tillbringar sin tid. Gården är ju en neutral plats. Utemiljö, skogen, lekplatser präglas ju liksom inte på ett tjejtigt eller killigt sätt. Det upplever vi är likvärdigt för alla men där är det ju vilket material vi väljer att ta ut till dem som kan hjälpa dem att leka olika lekar, vi försöker erbjuda alla möjliga lekredskap.

En pedagog beskrev att deras miljö endast bestod av ett rum vilket gjorde att barnen fick flera intryck samtidigt.

Vi gör allt i samma rum så alla utsätts av de olika miljöerna på en och samma gång kan man säga. Vi vill ha en varm och mysig miljö.

5.2.2 Att påverka med materialet

I följande avsnitt redovisas hur materialet bjuder in barnen och hur pedagogerna kan påverka barnen med hjälp av materialet.

5.2.2.1 Hur materialet bjuder in barnen

Majoriteten av pedagogerna ansåg att material har stor betydelse för hur genus uttrycks i verksamheten. Ett antal av pedagogerna benämnde att det är oundvikligt att barnen inte dras till specifika material och de omvandlar även material för att de ska passa dem och deras lekar.

Ja det kan man ju se, när pojkarna tar krattor så är det inte krattor längre för då är det svärd. De här leksakerna förvandlas så rent genetiskt så vi har vi något i oss och det är svårt att motverka.

De nämnde att flickorna drar sig generellt mer till pyssel, det fanns pojkar som lekte med det också men främst var det flickorna. De nämnde att pojkarna drog sig till att leka med bilarna och lego. En pedagog hade noterat att cyklarna var något som är könskodat och riktar sig till pojkar.

Det är en pojkeykel som flickorna inte kan cykla på.

Jag tänker ofta på det här med cyklarna. Hur många flickor är det som cyklar ute på gården och så?

5.2.2.2 Hur pedagogerna kan påverka med hjälp av materialet

För att påverka dessa skillnader var det många förskolor som arbetat med att blanda materialet. Det kan vara att man blandar hästarna med bilarna för att bjuda in till mer varierad lek.

Att man även som i dockvrån eller i lägenheten där utklädningskläder brukar förekomma anstränger sig för att blanda både kvinnokodade med manskodade kläder.

I utklädningskläderna försöker vi tänka på att det inte bara ska finnas klänningar, det svåra är ju att hitta det manliga i utklädningskläderna. Vi har en kavaj och ett par herrskor. Det blir oftast yrkesrelaterat då. Men det kan ju även flickor bära.

En pedagog nämnde att de använde sig av naturligt material som även var naturfärgat, detta gjorde att det var barnens fantasi som bestämmer vad materialet ska föreställa och användas till.

6 DISKUSSION

I diskussionen kopplar vi samman resultatet med den tidigare forskningen. Vi har vårt valda teoretiska perspektiv i åtanke när vi bearbetar resultatet.

6.1 Pedagogernas förhållningssätt

Detta avsnitt behandlar hur pedagoger förhåller sig till begreppet genus genom följande underrubriker: genus har en stor innebörd, ge alla barn samma förutsättningar, ett jämställt och öppet klimat, den söta flickan och den tuffa pojken, skillnad i tillsägelser utifrån ett genusperspektiv, det typiskt flickiga och pojkiga, att dra alla över en kant, en god förebild, finnas som stöd för barnen i leken, öppna upp barnens livsvärld och begränsa eller berika genom grupsammansättning.

6.1.1 Genus har en stor innebörd

När det gäller begreppet genus kan vi koppla samman det med att det inte endast innefattar könet vilket Arvidsson (2014) beskriver. I resultatdelen nämner förskollärarna faktorer som ursprung och ålder vilket även den tidigare forskningen beskriver när begreppet genus definieras som inte endast kön utan hur vi kulturellt och socialt sorterar människor (Eidevald 2009). Respondenterna uppmärksammar hur samhället påverkar vårt genustänk. Samhället påverkar de normer som finns som vi följer och lever efter. Respondenterna tar upp klädaffärers påverkan som en faktor för hur vi tänker kring genus. En annan respondent drar paralleller till hur det var förr då alla använde sig av samma sorts kläder och nu är det uppdelat i pojk- och flickavdelningar.

6.1.2 Ge alla barn samma förutsättningar

Flera av våra respondenter beskrev att de arbetar för att ge alla barn samma förutsättningar oberoende av kön. Man utgår från var i utvecklingen barnet är, ibland behöver barnen mer stöttning och då finns pedagogerna där för de barnen. Att man tillåter barnen att vara som de vill vara utan att döma. Detta syns även i vårt resultat genom att majoriteten av förskollärarna nämner vikten av att förhålla sig jämställt gentemot barnen, inte utifrån kön utan utifrån individen. En av respondenterna beskriver att själva begreppet genus är ett förhållningssätt som innebär att man ska vara jämställd mot könen. Hur man samtalar, besvarar och vad man erbjuder barnen har stor betydelse för hur jämställd miljön blir. Vi ser detta som att de vuxna i förskolan känner ansvar att skapa en så jämställd miljö som möjligt för barnen. Genom att sträva efter en tillåtande miljö gör det att barnens livsvärld vidgas och blir jämlik (jfr. Engdahl 2011).

6.1.3 Ett jämställt och öppet klimat

Hur man presenterar materialet har enligt pedagogerna stor betydelse för hur könsfördelningen kring materialet påverkas. Genom att man presenterar materialet på ett så neutralt sätt som möjligt skapar man en jämställd miljö där alla kan ta tillvara på materialet. Genom att presentera materialet på detta sätt visar man för barnen att det är tillåtet att vara och tycka om vad man vill. Vi kan koppla detta till det som Engdahl (2011) skriver om att man ska föra över normer och värden till nästa generation. Ett öppet och tillåtande klimat skapar på så vis framtidens öppna och tillåtande vuxna (a.a). Det kan till exempel vara att man bjuder in flickorna till att

spela fotboll med det nya fotbollsnätet. Man visar barnen att det inte är något konstigt för flickor att spela fotboll även om det många gånger uppfattas som en manligt kodad lek. Likaså för pojkar att använda prinsessklänningar, man gör ingen "stor grej" av det hela. Det finns också en pedagog i vår studie som testar barnens förutfattade meningar genom att hon nämner fotboll som ett av sina intressen. Detta gör hon för att se barnens reaktion. Hon nämner att hon sedan samtalar med barnen om detta för att uttrycka sina tankar om manligt och kvinnligt och att man ska utgå från sina intressen. Här visar hon ett exempel som både utgår från ett genusperspektiv och ett sociokulturellt perspektiv genom att hon överför sina erfarenheter och även försöker suddas ut gränsen mellan det manliga och kvinnliga.

6.1.4 Den söta flickan och den tuffa pojken

Resultatet tyder också på att det finns normer för vad som är pojkigt och flickigt och vilka föreställningar vi har utifrån dem. Det kan vara att man benämner flickor och pojkars kläder. Genom att man benämner barnens kläder som fina eller coola gör man en skillnad mellan könen eftersom flickor oftast få de komplimanger som innehåller begrepp som "söt, fin, gullig" och pojkarna får höra ord som "cool, häftig, tuff". Genom resultatet kan vi se att pedagogerna är medvetna om detta och försöker undvika dessa situationer. Resultatet visar att pedagogerna försöker uttrycka sig könsneutralt genom att inte använda sig av de typiskt könsbundna begreppen. Istället för att säga att en tröja är söt eller häftig kan man säga att tröjan har fina färger, detta blir då en avkodning av det genusifierade. Dock händer det att pedagogerna hamnar i situationer där barnen själva söker uppmärksamhet för vad de har på sig och då går det som pedagogerna nämner per automatik, att man benämner kläderna med genusifierade begrepp. Vår tolkning av detta är att pedagoger väljer att uttrycka sig med de begrepp de tror barnen vill höra. En flicka vill inte höra att hennes tröja har fina färger utan hon vill höra att tröjan har ett sött motiv. Genom att vuxna benämner flickor som söta och gulliga "lär" de sig att det är så de ska vara, vi tar efter varandra enligt det sociokulturella perspektivet (Hwang & Nilsson 2011).

6.1.5 Skillnad i tillsägelser utifrån ett genusperspektiv

Ett annat sätt att göra skillnad på pojkar och flickor kan vara vid tillsägelser. När man som vuxen säger till pojkar är det stor chans att man använder en hårdare ton än mot flickor. I tillsägelser ämnade för flickor är man mjukare och förklarar vad som är fel. Detta stärks i den tidigare forskningen där det beskrivs att man föds med ett kön och följer sedan de normer för hur det ska vara och man blir också behandlad efter dessa (Hellman 2010). Ett exempel som finns med i resultatet är när en pedagog med ett hårdare tonfall säger till pojkarna som leker med pinnar att det inte är tillåtet men ändrar sig när hon talar med flickan. Flickan och pojkarna har samma intention med sin lek men ändå var det pojkarna som enligt pedagogerna var mest olydiga i situationen. I detta exemplet visade det sig även att pedagogen efteråt analyserat situationen och ifrågasatt varför det blev en sådan stor skillnad i bemötandet. Enligt pedagogen var det möjligtvis för att flickan inte brukar göra så men pojkarna har man sagt till flera gånger. Vi kan delvis förstå pedagogens tanke för har man sagt till ett flertal gånger innan kan det lätt bli att man använder ett hårdare tonfall för att få en effekt. Många gånger kan vi av egna erfarenheter se att detta fungerar.

6.1.6 Det typiskt flickiga och pojkiga

I tidigare forskning har Tellgren (2004) visat att pedagogerna önskar att de inte gör någon skillnad på pojkar och flickor men att man gör det utan att man själv tänker på

det. Detta har ett flertal av våra respondenter tagit upp. Det är många som ”erkänner” att de gör skillnad även om de inte vill det. En pedagog ser barn som barn och vill inte göra skillnad på dem men vid ett senare tillfälle nämner hon att hon inte vill göra flickorna vildare men att hon anstränger sig att gulla med pojkarna för lugna dem och på så sätt skapa en mjukare atmosfär. Detta kan också vara ett exempel på det som Brunila och Edström (2013) beskriver om att vuxna i vissa fall försöker kompensera egenskaper hos det ena könet som man vet att det andra redan besitter. Vi tolkar denna situation som att pedagogen vill ”överföra” flickornas ”typiskt” lugna beteende till pojkarna. Pedagogen vill förankra det positiva hos flickorna även hos pojkarna. Samtidigt som hon inte vill få flickorna vildare eftersom det tolkar vi ses som en negativ egenskap. Genom att göra på detta sätt visar pedagogen för barnen hur hon vill att verksamheten ska vara, likt ett sociokulturellt perspektiv där normer överförs i sociala situationer (Hwang & Nilsson 2011). En annan pedagog berättar att hon överhuvudtaget aldrig tänkt på att göra skillnad på pojkar och flickor. Här kan vi se två skilda arbetssätt. Den ena ser på barn som barn men yttrar sig sedan om egenskaper hon förväntas se hos pojkar och flickor vilket tyder på att hon har en bakomliggande föreställning för hur de olika könen är. Den andra nämner att hon överhuvudtaget aldrig tänkt på att göra skillnad på könen.

6.1.7 Att dra alla över en kant

Det finns förutfattade meningar om att pojkarnas lek är stökig, högljudd och platskrävande och flickornas är lugn och stillsam. Det här är något Eidevald (2009) uppmärksammat och menar att man omedvetet grupperar pojkar och flickor till två olika könsgrupper och att de väljer olika sorters rum beroende på vilken lek de utför. Inom könsgruppen ses alla individer som lika utifrån de föreställningar som finns på pojkar och flickor. Ett flertal av våra respondenter antyder att så är fallet. De var endast få respondenter som uppmärksammat personlighetsskillnader inom könsgrupperna. De nämner att även flickorna kan vara högljudda och leka de typiskt ”stökiga” lekarna som är beroende av större ytor vilket även Månsson (2000) uppmärksammat. Vi tolkar det som att pedagogerna många gånger grupperar barnen utifrån könet. Ett tydligt exempel är att en av studiens respondenter berättar om en situation när barngruppen ska gå ut och pojkarna trängs för att komma ut först. Därför väljer respondenten att släppa fram alla flickorna före pojkarna. Detta sätt antyder att pedagogen ”drar alla pojkar över en kant” och inte utgår ifrån individen. Det behöver nödvändigtvis inte vara alla pojkar som tävlar om att komma ut först utan majoriteten av pojkarna trots det ”straffas” den eller de pojkar som faktiskt inte beter sig som de andra. Detta sätt att handla kan kopplas till det Hellman (2010) beskriver om att man ser det man förväntar sig att se. Som i det här fallet kan det ses som att pojkar är tävlingsinriktade, aktiva och fysiska och flickorna lugna och ansvarsfulla.

6.1.8 En god förebild

Vi ser en koppling med resultatet och den tidigare forskningen när det gäller att vara en god förebild för barnen. Engdahl (2011) nämner att det är viktigt för forskollärarna att tänka över sitt förhållningssätt och vad man vill att barnen ska ta efter. Precis som den manliga pedagogen i resultatdelen nämner visar han gärna tydligt när han gör någonting som anses vara kvinnligt. Detta är delvis någonting som Nordberg (2005) motsäger. Nordberg (2005) beskriver att män förväntas tillföra något annat än vad kvinnor gör inom yrket. Vår tolkning av detta är att den manliga respondenter arbetar för att göra samma uppgifter som kvinnorna för att göra arbetet

jämställt och vara en god förebild. Den manliga respondenten säger att han funderar mycket på hur han vill förhålla sig i barngruppen och vilket budskap han vill förmedla i sin roll som en sällsynt manlig förskollärare i ett kvinnodominerat yrke. Dock anser pedagogen inte att det nödvändigtvis behövs fler män i förskolan eftersom det handlar om att berika verksamheten genom flera olika personligheter. Detta motsäger det som Hellman (2010) beskriver att det är viktigt för barnen att ha en förebild av samma kön att likna sig vid (a.a). Vi har även en kvinnlig respondent som tar upp denna problematisering kopplat till leken och menar att hon som kvinna inte kan förstå pojkarnas högljudda lek och hon tror detta kan bero på att hon inte är man och har lekt dessa lekar. Här kan vi se ett samband med det Hellman (2010) skriver om identifikation. Hade det funnits en manlig förskollärare på kvinnans avdelning hade han eventuellt kunnat förstå pojkarnas lek på ett annat sätt än kvinnan anses sig göra. Vi kan se det som en fördel att ha könsblandat arbetslag för att få bådas synvinklar.

6.1.9 Finnas som stöd för barnen i leken

I resultatdelen beskrivs det att pedagogerna även måste finnas för barnen i leken för att hjälpa dem komma vidare i sitt tankesätt. Det är lätt för dem att fastna i ett lekmönster och därför uttrycker flera pedagoger att de vill finnas där för barnen för att hjälpa de vidare i leken. En förskollärare beskriver att man kan bryta lekmönster för att hjälpa barnen utforska aktiviteter de annars inte skulle upptäckt eller vågat ge sig på. Detta stärker den tidigare forskningen där Engdahl (2011) beskriver att personalen i förskolan har ett stort ansvar då det gäller att vara förebilder och stöttande för barnen. En pedagog berättar om en aktivitet där det är specifikt pojkarna hon anser behöver stöttning genom samtal. Att man ger pojkarna samtalsutrymme. Det tolkar vi som att hon känner att pojkarna behöver få den uppmärksamheten för att de ska få utlopp för sina behov. Här ger hon dem samtalsutrymme på ett positivt sätt, vilket de inte får när de springer runt och skriker. Vi har tolkat att de tillfällena anses som störande av personalen.

6.1.10 Öppna upp barnens livsvärld

Ett flertal att våra respondenter ger förslag på hur de arbetar för att vidga barnens tankar kring genus. De nämner att de kan ställa öppna frågor till barnen men även utmana barnen i deras egna diskussioner mellan varandra. Detta är något Hellman (2010) anser öppnar upp barnens livsvärld. Men om pedagogerna använder det på ”fel” sätt kan det även begränsa barnen. Utifrån våra intervjuer tolkar vi det som att våra respondenter använt dessa metoder på ett ändamålsenligt sätt som hjälper barnen att komma vidare i sina tankar. Vi kan se att pedagogerna här använder sig av ett sociokulturellt arbetssätt genom att verbalt samtala med barnen (Lundgren mfl. 2010). Även att de ser barnen genom ”genusglasögon” och att de ifrågasätter barnen i olika situationer så som när de leker mamma, pappa, barn eller läser böcker.

6.1.10.1 Begränsa eller berika genom gruppsammansättning

Ett annat försök till att vidga barnens livsvärld och bryta deras mönster är att en pedagog blandar flickor och pojkar och ”tvingar” dem att leka tillsammans. Genom hur pedagogerna väljer att forma och styra verksamheten påverkar hur barnen väljer att förhålla sig och grupperar sig gentemot varandra (Hellman 2010). två möjliga konsekvenser vi kan se av att gruppera barnen på detta vis är att det antingen begränsar barnen så att de inte kan och vågar leka fullt ut vilket gör att tanken om att

knyta flera ”kompisband” inte blir möjlig. Den andra konsekvensen kan bli att barnen faktiskt upptäcker något hos varandra som gör att ”kompisband” skapas.

6.2 Pedagogernas syn på miljön och förskolans material

Detta avsnitt behandlar följande rubriker: påverkan av rummen namn, genusifierat material, utforma miljön efter barnens intressen.

6.2.1 Påverkan av rummets namn

I resultatdelen förklarar respondenterna hur de har bytt namn på förskolans olika rum för att på det sättet blanda pojkar och flickor i deras lek. De har bland annat bytt namn från dockvrån till lägenheten eftersom dockvrån ses som könskodat. Detta sätt att tänka stärker Odenbring (2010) som beskriver hur förskolans rum har en gruppupprätthållande verkan. Flickor dras till vissa delar och pojkarna till andra. Flertalet pedagoger i vår undersökning har på detta sätt försökt motverka detta. Dock finns det två pedagoger som inte har haft något speciellt genustänk när de har format miljön och valt namn på rummet. De har ett legorum, bilrum och köksrum, alltså typiskt könskodade ytor som enligt Odenbring (2010) kan skapa en klyfta mellan könen. Utifrån egna erfarenheter kan vi inte se att benämningen på rummen påverkar vilka barn som befinner sig i rummen. Vi ser inget samband med att rummet som benämns som dockvrån drar till sig färre pojkar än om det hade benämnts som lägenheten. Vi ser ett samband mellan våra tankar och det som respondenten uttrycker om att det är vad vi gör i arbetet som spelar roll, inte hur vi benämmer miljöns olika delar. Detta kan man även dra paralleller till det som Månsson (2000) skriver om att det inte enbart är leksakerna och den fysiska miljön som påverkar gruppindelningen utan det är även vad man gör, säger och vilka som befinner sig där som har betydelse.

6.2.2 Genusifierat material

Eidevald (2009) menar att leksakerna har en stor påverkan på var barnen känner sig hemma. Leksaker är oftast mycket utmärkande och drar då till sig det kön de är ämnade för. Detta är något man kan koppla till resultatdelen där pedagogerna anser att det är oundvikligt att barnen dras till olika leksaker. Respondenterna försöker att förebygga detta och utveckla ett bättre samspel mellan pojkar och flickor genom att blanda det genusifierade materialet. Ett exempel på det kan vara att man blandar bilarna med hästarna för att bjuda in till en mer varierad lek. Vi kan se att eftersom man i verksamheten väljer att blanda materialet blandas även individernas olika intressen vilket kan leda till utökad lek och samspel. Har man materialet avskilt ifrån vart annat möts inte lekarna. En plats där pedagogerna upplever detta som problematiskt är bland utklädningskläderna. Det är här svårt att hitta någonting som är manligt kodat bland kläder då klänningar bär en stark kvinnlig kodning. Pedagogerna ger förslaget att använda sig av yrkesrelaterade kläder till pojkarna en kommer på sig själva men att de kläderna inte behöver vara manligt kodade på grund av att båda könen kan arbeta inom dessa områden. Två av våra respondenter nämnde dock att det finns material som är svårt blanda, nämligen cyklarna. Det har fått effekten att cyklarna har blivit något pojkarna använder som inte flickorna känner sig delaktiga i. Vi kan dra paralleller till vad Eidevald (2009) skriver om att tekniska leksaker oftast ses som manligt kodat.

6.2.3 Utforma miljön efter barnens intressen

En pedagog berättar att de väljer att forma sina rum utefter barnens intressen. Hon tar upp ett exempel där pedagogerna fångade upp att barnen var intresserade av att leka affär och att de utifrån barnens önskningar byggde upp en affär på avdelningen där barnen kunde samspela tillsammans. När barnen sedan inte hade samma intresse av affären togs den bort. Odenbring (2010) menar att förskolans rum har en gruppupprätthållande verkan. Vi tolkar det som att genom att utgå från barnens intressen skapar man förutsättningar till att utveckla leken och får fler individer att mötas. En annan pedagog nämner att hennes barngrupp alltid befinner sig i ett och samma rum och att det gör att barnen utsätts av de olika miljöerna på en och samma gång. Även detta kan vi koppla till det som Odenbring (2010) nämner tidigare om rummets påverkan för grupperingar. Men i detta fall ser vi det mer som att barnen inte har något annat alternativ utan tvingas leka på samma ställe och tillsammans.

6.3 Pedagogiska implikationer

Genom att vi utfört denna studie har vi kommit fram till att det är viktigt att tänka över sitt förhållningssätt och hur man bemöter barnen utifrån ett genusperspektiv. Vi har insett att även små saker kan ha stor betydelse. Bara ett ord kan göra att vi lagt in en form av könskodning när vi samtalar med barnen. Vi tänker här främst på när man uttrycker sig med begrepp som söt och häftig beroende på vilket kön man samtalar med. Det är viktigt för oss i vår framtida profession att hela tiden försöka se barnen som egna individer och inte från könsgrupperna. Det är även viktigt att man bär med sig ett genustänk i skapandet av aktiviteter och att man tänker på att man är en förebild för barnen. Det är vi som påverkar barnen i deras tankar kring normer och värden. När det gäller formandet av miljön har vi insett att det är av vikt att skapa en så varierad och föränderlig miljö som möjligt för att barnen ska få utlopp av sina intressen. Miljö ska även formas så att barnens olika intressen kan mötas i leken. Vi har insett att det många gånger inte handlar om vad man har för material på avdelningen som har den största betydelsen för vilka som kommer att leka med det utan hur vi som pedagoger presenterar materialet för barnen.

7 REFERENSLISTA

- Arvidson, Catarina. (2014). *Genuspedagogers berättelser om makt och kontroll*. Diss. Sundsvall:Mitt universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:707632/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 140916).
- Brunila, Kristiina. Edström Charlotta. (2013). The famous Nordic Equality and what's Nordic about it?: Gender equality in Finnish and Swedish education. *Nordic studies in education* 33 (4): 300-313.
- Butler, Judith (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2006). *Genus ogjort: kropp begär och möjlig existens*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag
- Denscombe, Martyn. (2010). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Dolk, Klara. (2013). *Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront Förlag
- Eidevald, Christian. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare- att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss. Jönköping: ARK Tryckaren AB. http://hj.se/download/18.1955885e12ac2d542d2800012594/1348993765669/det_finns_inga_tjebestammare.pdf (Hämtad 140912).
- Engdahl, Ingrid. (2011). *Toddlers as social actors in the swedish preeschool*. Diss. Stockholm: Universitetsservice US-AB. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:391762/FULLTEXT01.pdf>. (Hämtad 140916).
- Hedlin, Maria. (2010). *Lilla genushäftet 2.0 -Om genus och skolans jämställdhetsmål*. Växjö: Linnéuniversitetet. Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap
- Hellman, Anette. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande:Göteborgs universitet. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22776/2/gupea_2077_22776_2.pdf (Hämtad 140912).
- Hjalmarsson, Maria. (2009). *Lärarprofessionens genusordning: en studie av lärares uppfattningar om arbetsuppgifter, kompetens och förväntningar*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet
- Hwang, Philip. Nilsson, Björn. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm:Natur & Kultur

- Johansson, Eva. (2008). *Gustav får visst sitta i tjejsoffan! -Etik och genus i förskolebarns världar*. Stockholm: Liber.
- Kihlström, Sonja. (2007). Intervju som redskap. I Dimenäs, Jörgen (red). *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket, vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber
- Lantz, Björn. (2013). *Den statistiska undersökningen- Grundläggande metodik och typiska problem*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, Ulf P. Säljö, Roger. Liberg, Caroline. (2010). *Lärande, skola, bildning: Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Månsson, Annika. (2000). *Möten som formar- Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv*. Diss. Malmö: Institutionen för pedagogik Lärarhögskolan.
- Nordberg, Marie. (2005). *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg:Göteborg Arkipelag
- Nordin-Hultman, Elisabeth. (2011). *Pedagogiska miljöer och barns subjektsskapande*. Stockholm:Liber
- Odenbring, Ylva. (2010). *Kramar kategoriseringar och hjälpfröknar*. Göteborg: Geson Hylte tryck.
- Philips, D C. Soltis Jonas F. (2010). *Perspektiv på lärande*. Stockholm: Nordstedts
- Skolverket. (2010). *Läroplanen för förskolan, Lpfö98, reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Tellgren, Britt. (2004). *Förskolan som mötesplats. Barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal*. Lic. Västra frölunda: DocuSys.
- Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Senast nerladdat från <http://vr.se> (Hämtad 141110).

Bilaga

Intervjufrågor

Uppvärmningsfrågor:

- ⤴ Vad har du för utbildning?
- ⤴ Hur länge har du arbetat på den här förskolan?
- ⤴ Vilken ålder har barnen på din avdelning?
- ⤴ Har du arbetat någon annanstans innan?
- ⤴ Har du gått någon utbildning i ämnet genus eller på vilket sätt känner du dig insatt?

Intervjufrågor:

- ⤴ Hur skulle du beskriva begreppet genus?
- ⤴ Hur är din önskan att genus uttrycks i verksamheten?
- ⤴ I läroplanen står det att förskolan ska motverka traditionella könsmonster, hur arbetar ni för att motverka dessa?
- ⤴ Anser ni att ni uppmuntrar barnen att leka över könsgränserna?
- ⤴ Känner du att ni i ert arbetslag har förändrat ert arbetssätt sedan genusfrågan blev så aktuell? (Om ja, hur?)
- ⤴ Ser du någon skillnad på hur du bemöter och förhåller dig till flickor respektive pojkar? (Om ja, på vilket sätt?)
- ⤴ Känner du att du ger flickor eller pojkar mest uppmärksamhet då de leker?
- ⤴ När det gäller hur miljön påverkar genus undrar vi om ni har någon speciell tanke med hur ni formar lokalerna?
- ⤴ Ser ni något samband med hur barnen beroende på kön grupperar sig inomhus och utomhus?
- ⤴ Anser du att det finns vissa specifika saker som tilltalar flickor er än pojkar och tvärt om?